

کیودو، هنر کمان‌گیری ژاپنی

22 اردیبهشت 1391

علی فرح‌بخش / رادیو کوچه

«کیودو» (Kyudo) هنر کمان‌گیری ژاپنی‌ست که قدمتی بسیار کهن دارد. تاریخ این طریقت، همواره با افسانه‌ها و اسطوره‌های ژاپن همراه بوده و امروزه، یکی از هنرهای بسیار مهم و اصیل این سرزمین محسوب می‌شود.

تاریخ‌نگاران، بنابر دست‌آوردهای باستان‌شناسی و جمع‌آوری وقایع‌نامه‌ها و گاهشماری‌های باستانی، عموماً سیر تحولات و تکامل هنر کیودو را به پنج بخش تاریخی در ژاپن تقسیم می‌کنند که عبارت است از: دوره‌ی پیش از تاریخ (7000 قبل از میلاد تا 330 میلادی)، دوره‌ی باستانی (330 تا 1192 میلادی)، دوره‌ی فنودالی یا ملوک‌الطوایفی (1192 تا 1603 میلادی)، دوره‌ی انتقالی (1603 تا 1912 میلادی) و دوران معاصر (1912 میلادی تا زمان حاضر).

آن‌گونه که مشهود است، استفاده از تیر و کمان در ژاپن، همانند بسیاری از تمدن‌های باستانی دیگر، قدمتی بسیار کهن داشته و به عصر انسان‌های بدوی باز می‌گردد. این ابزار، در دوران پیش از تاریخ، وسیله‌ای برای شکار حیوانات و پرندگان بود و نیز در جنگ‌های قبیله‌ای، کاربرد داشت و رفته رفته تکامل یافت و در دوره‌های تاریخی ژاپن، علاوه بر کاربرد در شکار، عموماً در جنگ‌ها مورد استفاده بود و در طول دوره‌ی تاریخی ژاپن، بیش‌تر به‌عنوان یک سلاح جنگی، کاربرد داشت. امروزه این ابزار به یک وسیله‌ی ورزشی بدل شده و هنر استفاده از آن در ژاپن، «کیودو» نامیده می‌شود که معنای آن «راه کمان‌گیری» است.

برآورد می‌شود که امروزه بیش از نیم‌میلیون هنرجوی کیودو، در این هنر رزمی به فعالیت مشغولند. در ژاپن، تخمین زده شده که نیمی و یا شاید بیش‌تر از نیمی از هنرجویان کیودو را بانوان تشکیل می‌دهند.

کمان ژاپنی یا «یومی» (Yumi)، کمانی استثنایی با طول غیر معمول در حدود دو متر است، یعنی طولی عموماً بیش‌تر از قامت یک هنرجوی «کیودو» یا یک «کیودوکا» (Kyudoka).

«یومی» در دوره‌ی باستان، از «خیزران» یا «بامبو» (Bamboo)، چوب و چرم ساخته می‌شد. امروزه علاوه بر یومی‌هایی که به‌همان سبک و سیاق سنتی ساخته می‌شوند، یومی‌هایی با مواد مصنوعی جدید نیز تولید می‌شود و مورد کاربرد هنرجویان است.

تیر یا خدنگی که توسط یومی پرتاب می‌شود، «یا» (Ya) نام دارد و عموماً از خیزران یا بامبو ساخته شده و البته امروزه از مواد مصنوعی نیز در ساخت آن استفاده می‌کنند. در زمان‌های گذشته، در انتهای تیرها، پر عقاب یا قوش می‌گذاشتند، اما اخیراً در راستای حفظ پرندگان در حال انقراض و حفاظت از محیط زیست، سازندگان تیرها، از پر قو یا بوقلمون استفاده می‌کنند.

تیرهای استفاده شده در هنر کیودو، اصطلاحاً به دوگونه تقسیم می‌شوند: تیر «نر» یا «هایا» (Haya) و تیر «ماده» یا «ئوتویا» (Otoya). تیرهایی که جهت بافت تیر و پر آن در جهت عقربه‌های ساعت است، هایا و تیرهایی که دارای بافت خلاف جهت عقربه‌های ساعت هستند، ئوتویا نامیده می‌شوند. کیودوکا یا تیرانداز، عموماً در هر راند تیراندازی، دو تیر به‌سوی هدف پرتاب می‌کند و اولین پرتاب را با تیر «هایا» انجام می‌دهد.

هنرجویان کیودو برای تیراندازی، یک دستکش نیز به‌دست راست خود می‌کنند که «یوگاکه» (Yugake) نام دارد و از مواد گوناگونی مانند پوست آهو تهیه می‌شود.

سیل یا هدفی که تیر به‌سوی آن پرتاب می‌شود «ماکی‌وارا» (Makiwara) نام دارد و از جنس حصیر است. هنرجویان کیودو برای شروع تمرین، از مسافت بسیار نزدیک به‌هدف تیر می‌اندازند و به‌مرور این مسافت را افزایش می‌دهند. تیر اندازی از مسافت نزدیک به‌هدف، این امکان را به هنرجو می‌دهد تا با دقت، تمرکز و ظرافت بیش‌تری به پرتاب تیر همت گمارد.

تکنیک‌های استفاده از تیر و کمان در طریقت کیودو، دارای قوانین و مقررات بسیار مهم و منظمی‌ست. «فداریسیون مرکزی کیودوی ژاپن» (ANKF) قوانین و مقررات ویژه‌ای تحت عنوان «هاستسو» (Hassetsu) یا هشت مرحله‌ی پرتاب تیر را در «نظام‌نامه‌ی کیودو» (Kyudo Kyohon) وضع کرده که تمامی هنرجویان، موظف به‌رعایت این قوانین هستند و هریک از این مراحل، دارای دستورالعمل‌ها و توضیحات خاصی است.

این هشت پایه عبارتند از:

1- آشیبومی (Ashibumi): محل استقرار و وضعیت پاها

2- دوزوکوری (Dozukuri): شکل بدن

3- یوگامائه (Yugamae): گرفتن کمان

4- اوچیئوکوشی (Uchiokoshi): بالا بردن کمان

5- هیکیواکه (Hikiwake): کشیدن آغازین کمان

6- کای (Kai): کشیدن کامل کمان

7- هاناره (Hanare): رها کردن تیر

8- زانشین (Zanshin): تعقیب پرتاب تیر و ایستایی ذهن و بدن تیرانداز

این هشت مرحله‌ی پرتاب، هریک دارای متد، دستورالعمل‌ها و قوانین خاص و ثابتی می‌باشد که هنرجویان کیودو موظف به رعایت و پیروی از آن‌ها هستند. تمرکز صحیح و قرار گرفتن در وضعیت مراقبه در هنگام تیراندازی، یکی از اصولی‌ترین بخش‌های این هنر محسوب می‌شود.

آرامش کیودوکا و مراقبه در حین پرتاب تیر، نیازمند تمرین و ممارست‌های ذهنی‌ست که هنرجویان، پیش از انجام تمرین‌های خود به تقویت آن می‌پردازند. در این میان استفاده از روش‌های مراقبه، کمک بسیار مفیدی‌ست برای هنرجویان. استفاده از روش‌های طریقت باستانی «ذن» (Zen) در این راستا در زمان‌های گذشته بسیار کاربرد داشت و امروزه نیز مورد توجه است.

ذن، مکتب بسیار دیرینه سالی‌ست که در چین تولد یافت و حدوداً در قرن دوازدهم میلادی به ژاپن راه پیدا کرد و پیشرفت‌های بسیاری داشت. بسیاری از سامورایی‌ها به‌سوی طریقت ذن سوق یافتند و این مکتب، در بسیاری از آداب و رسوم و هنرهای ژاپنی نفوذ کرد و فرهنگ ژاپن را تحت تاثیر خود قرار داد. ذن در هنرهای رزمی، از جایگاه ارزشمند و مهمی برخوردار بوده و امروزه نیز حضور آن بسیار مشهود است.

هنر کیودو، تنها یک ورزش یا تفریح نیست، بلکه این هنر، موجبات تجلی و تعالی روح و روان فرد را فراهم آورده و تاثیری مستقیم بر زندگی و تفکرات یک کیودوکا به‌جای می‌گذارد. کیودو، نمادی‌ست از فرهنگ، اصالت و ذهنیت مردم ژاپن، مردم سرزمین آفتاب تابان.

www.alifarahbakhsh.wordpress.com